

REVISTA DE CULTURA I DE FESTA

Federació Colles de Castelló

Tardor 97

ANY II, número 5

EDITORIAL

La idea de crear un Institut de Cultura Popular a les nostres terres té un precedent important i històric. L'impulsor va ser Maximilià Thous, que, durant la República, va fer l'intent de creació d'un Institut de Folklore Valencià, seguint de prop l'Arxiu de Tradicions Populars de Catalunya. Fins i tot es va a arribar a tenir-ne la seu (la casa de Benlliure a València).

Ara fa uns mesos, diverses Associacions i Entitats culturals del País Valencià –d'entre les quals hi havia una representació de la Federació Colles de Castelló– van reunir-se a València per tal de canviar impressions al voltant de la idea de promoure i estimular el conreu d'activitats o aspectes específics de la cultura popular dins el nostre àmbit geogràfic. Una de les propostes d'aquella reunió va ser la creació de l'**Institut de Cultura Popular "Josep Renau"**, com a homenatge a la vida i a l'obra d'aquest artista valencià compromès amb la cultura del seu poble.

Els objectius generals d'aquest Institut serien l'estudi, la coordinació, la promoció i la difusió de les manifestacions i activitats englobades en el concepte de cultura popular (per exemple, colles de dolçainers, societats musicals i corals, associacions de campaners, pilotaires, colles i associacions festeres, grups de dansa, etc.). El seu àmbit d'actuació directa i preferent serien les ciutats, els pobles i les comarques arreu del país. L'objectiu, doncs, seria el de donar la màxima vitalitat possible a la nostra cultura tradicional amenaçada, tractant-la com a element fonamental de la nostra identitat. Potser seria bo i desitjable que els castellanencs ens mulléssim en aquest projecte cultural.

Ermита de les Santes.Cabanes (la Plana Alta)

P.N.

SUMARI

- 2 **Opinió:** Una jove i uns grans.
- 3 **Opinió:** Manifest davant el 9 d'octubre.
- 4 **Notícies.**
- 7 **Gastronomia:** La festa del codonyat.
- 8 **Lletres d'ací:** Vigència d'Auxiàs March.
- 9 **Poesia:** El codonyer.
- 10 **Conte:** La rebel·lió dels codonys (I).
- 11 **Comarques:** Nit dels Premis Alambor 1997.
- 12 **Entrevista:** Jordi Querol.
- 14 **Ecologia:** El Paratge Natural del Desert de les Palmes (I).
- 16 **Informació.**

OPINIÓ

UNA JOVE I UNS GRANS

Ja ho deia el nostre mestre i poeta Bernat Artola: "... no és tan sols anar de festa". Potser per això que jo m'ho vaig aprendre al peu de la lletra, i, a més, vaig decidir dur-ho a la pràctica de manera inconscient. Així fos, perquè ja de ben menudeta els meus pares - gràcies els hi done- van dur-me a la muntanyeta i molt pausadament, a poc a poc i lentament van anar enseyant-me la meua terra.

De mica en mica agafava quelcom de l'exterior, comprenia i estimava les meues arrels, a les quals tant dec avui. Potser és per tot això que ara hi ha diverses qüestions que rondinegen pel meu cervell.

Són qüestions una mica estranyes, o simplement estranyes, si tenim en compte que han sortit de la ment d'una noia de només 19 anys, però em sembla que ací hi ha alguna cosa que no em quadra. Per exemple, la significació que té l'arribada de la nostra Magdalena per a molts joves: nits folles, i desenfrenades que se solen perllongar fins a l'hora de l'esmorzar i, és clar, amb un percentatge elevat d'alcohol a la sang. Després, els hi agafes per banda, els parles d'allò que és una dolçaina, d'un tabal, de la romeria, del Pregó, de l'ofrena de flors, etc., i et fiquen la cara llarga com si hagueres dit algun pecat mortal..., encara em sembla que siga jo qui prové d'un país estrany.

Però, la cosa no acaba ací. Malauradament un munt d'ignorància ens duu a escoltar paraules buides i raonaments injustificables amb motius que no tenen ni peus ni cap. I és que no entenen la meua forma d'entendre el món de la festa; la meua forma de viure-la. I això que tenim la mateixa edat. Quina llàstima! Quede clar que per a mi, viure la festa "no és tan sols anar de festa", sinó retre testimoniatge als nostres avantpassats, a les nostres arrels, celebrant amb la memòria allò que ells van fer per nosaltres, alhora que els hi donem les gràcies per haver format aquest poble, la nostra ciutat, i per fer-nos el que som actualment. És un crida de germanor.

És per tot això que he escrit aquestes lletres, que són del tot criticables, però amb les que he pretés fer reflexionar a més d'un. Solament demane això, i que no oblidem mai que allò que ara som és el fruit del que van ser els nostres avantpassats, i que nosaltres, ben segurament serem la llavor d'aquells que encara han de vindre.

Sònia Sanz

Revista quadrimestral
Tardor 97
Any II, número 5
Castelló de la Plana (la Plana Alta)
Tiratge de 500 exemplars
Preu de subscripció anual: 1000 ptes.
Preu de subscripció fora vila: 1300 ptes.

President Jacinto Domínguez Luna
Director Joan Bta. Campos i Cruaïnes
Consell de redacció

Manuel Carceller Safont	Josep Antoni Pradells i Puig
Vicente Cornelles Castelló	Antoni Royo Pérez
Francesc Pascual i Más	Vicent Pau Serra i Fortuño
Josep Porcar Museros	

Dibuixos

Luis Vellón, José Caño, Neus Cruaïnes, José Alonso

Administració i col.laboració

Ximo Marco

Edita

Federació Colles de Castelló

Imprimeix

Graphic Group, S.A. - Pol. Ind. Els Xiprers, 12 - Castelló
Dip. Leg. CS-80-96

Presentació d'originals

Centre Municipal de Cultura, carrer d'Antoni Maura, núm 4
12001 Castelló

Nota

"Plaça Major" no es fa responsable de l'opinió dels seus col.laboradors en els treballs publicats, ni s'hi identifica necessàriament

DITES I REFRANYS

En Sant Andreu, castanyes i caragols
amb banyes.

Entre Ares i Benassal
tot és roca i carrascar
i el perill és sempre igual.

De les ales d'un mosquit
es va formar Castelló,
i de les retalladures
l'Alcora i Benicarló.

Amb el suport de la

GENERALITAT VALENCIANA
CONSELLERIA DE CULTURA, EDUCACIÓ I CIÈNCIA

OPINIÓ

MANIFEST DAVANT EL NOU D'OCTUBRE

La tradició missionera de l'Església sempre ha intentat evangelitzar els homes en la seua pròpia llengua. I, justament, és a través de la llengua materna, vehicle del pensament humà i de cultura, com s'arriba a comprendre l'ànima d'un poble, a formar dins d'ell l'esperit cristià i a permetre-li una participació més profunda en la pregària de l'Església. (Joan Pau II)

Aquestes paraules encoratjadores del Sant Pare, en la Instrucció **Varietates Legitimae**, de 25 de gener de 1994, sobre la inculturació dins la Litúrgia, ens encoratgen a valencians i valencianes, a mantenir-nos fermes en la nostra consciència com a poble cristià i valencià. I ens apleguem, enguany, a Almassora, de tots els indrets i diòcesis del territori per donar testimoniatge de la nostra fe i **MANIFESTEM**:

Primer: Que estem joiósos de trobar-nos, per celebrar la nostra fe i proclamar la nostra ciutadania valenciana.

Segon: Que ens sentim solidaris de tants pobles arreu del món, que pateixen la injustícia, l'opressió, la violència i l'agressió constant a les persones i a la natura.

Tercer: Que ens sentim Església, en comunió amb les altres esglésies locals i els seus pastors i amb l'església universal i el seu Pontífex.

Per això,

ENS COMPROMETEM a testimoniar la nostra fe, sempre i en tot lloc.

ENS COMPROMETEM a seguir treballant en i amb els moviments cívics, per l'aprofundiment de la democràcia i la conscienciació de la nostra condició de poble valencià.

ENS COMPROMETEM en el dia a dia de la nostra tasca evangelitzadora, on tots els moviments, col·lectius, comunitats i parròquies, aposten per una església valenciana i universal, al servei de tots i totes, especialment dels més necessitats, dels més marginats i dels més febles.

ENS COMPROMETEM, finalment, a transportar l'esperit joiós i esperançat de la pentecosta, que ací hem viscut i celebrat, a tots els indrets de les diòcesis del país.

Almassora, a 5 d'octubre de 1997

NOTÍCIES

Lliurament del I trofeu Coques de Sant Joan P.N.

ACTE RELIGIOS AMB MOTIU DEL 9 D'OCTUBRE A ALMASSORA

El diumenge, dia 5 d'octubre va celebrar-se a Almassora el Dia Nacional dels Valencians amb motiu de la diada del 9 d'octubre d'enguany.

Com cada any, l'acte va estar convocat per diversos col·lectius i moviments d'Església valenciana amb el convenciment de la dimensió cristiana que té aquest esdeveniment històric. El programa d'actes va començar a les 10.45 hores amb l'acollida dels congregats, a la plaçeta del Raval d'Almassora. A les 14 hores va tindre lloc l'Eucaristia participada i els càntics a la parròquia de la nativitat i es va fer lectura del Manifest. Després va haver un dinar de germanor amb les típiques calderetes.

J.B.C.C.

ASSEMBLEA GENERAL EXTRAORDINÀRIA DE LA FCC

El dia 2 d'octubre es va celebrar a la sala d'actes del Centre Municipal de Cultura de la nostra ciutat una Assemblea General Extraordinària de la Federació Colles de Castelló. D'entre els diversos temes tractats dins l'ordre del dia, cal destacar la programació d'actes per al període 1997/98, la creació de les comissions de treball i el resum d'activitats de les colles que van presentar la sol·licitud d'admissió l'any 1996.

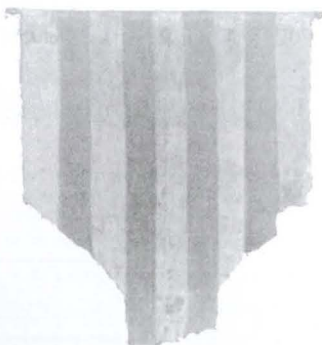
J.B.C.C.

LA COLLA CAGA ARROS REP EL I TROFEU COQUES DE SANT JOAN

Durant l'Assemblea de la Federació de Colles de Castelló que va celebrar-se el dia 2 d'octubre, va tindre lloc l'acte de lliurament del I Trofeu Coques de Sant Joan. L'entitat guardonada va ser la **Colla Caga Arròs** que havia presentat una menjívola coca a la Festa de la Nit de Sant Joan. Un representant de l'esmentada colla va ser l'encarregat de rebre la placa commemorativa, que va estar lliurada pel president i vicepresident de la FCC.

J.B.C.C.

LLIURAMENT DELS VIII PREMIS SENYERA DE JAUME I

El divendres, dia 3 d'octubre a la nit, va celebrar-se a la nostra ciutat l'acte de lliurament dels VIII Premis Senyera de Jaume I que atorga el **Bloc de Progrés Jaume I** de Castelló. L'acte va tindre lloc al saló social del restaurant hotel Jaume I de la Ronda Millars i va consistir en un sopar d'homenatge als guardonats. Enguany, el Bloc de Progrés va homenatjar **Avel·lí Flors Bonet**, per la seua activitat de promoció de l'ús de la nostra llengua i, en el premi a entitats, el **Col·legi Públic Gregal**, que és el centre d'ensenyament pioner a la nostra ciutat en la creació d'una línia d'immersió lingüística.

J.B.C.C.

NOTÍCIES

Quarta Assemblea Ordinària de la F.C.C. P.N.

Les partides es juguen al cau de la Colla Pasparris P.N.

LA F.C.C. INCORPORA NOVES COLLES

El passat dia 4 de desembre va tenir lloc a la Sala d'Actes de la Casa de la Cultura (c/ d'Antoni Maura, 4) la quarta Assemblea Ordinària anual de la Federació Colles de Castelló. D'entre els punts tractats a l'ordre del dia, cal esmentar la incorporació de les Colles que van presentar la seua sol·licitud d'ingrés a aquesta Federació ara fa un any.

L'Assemblea va votar i va aprovar per unanimitat l'entrada a la Federació de totes les colles que havien estat "a prova" durant l'any passat. Així, les colles que ingressen de ple dret a la Federació són les següents: **Anem Anem; Arròs Caldós; El Cresol Vell; Caga Arròs; EL Garito; Els Melenuts; Kiriky; La Panolla i Pepsi-Colla.** Pel que fa a l'admissió de noves colles per a l'any vinent, val a dir que les colles **Els Amics** i la colla **Llisa Fanguera** han sol·licitat la seua incorporació a la Federació.

Des d'ací, donem la benvinguda a les Colles que des del dia 4 de desembre ja formen part del nostre col·lectiu fester. Enhorabona!

Sònia Sanz

LA COLLA PASPARÍS ORGANITZA EL VI CAMPIONAT DE GUINYOT

El passat dissabte, dia 22 de novembre van començar a disputar-se les primeres partides del **VI Campionat de Guinyot** que, com ja és tradicional organitza la **Colla Pasparris**, des de fa sis anys. Enguany, el nombre d'inscripcions ha estat de 35 parelles, cadascuna de les quals representen a una colla.

Les partides es juguen cada dissabte, a la tarda, al cau social de la Colla Pasparris, que es troba situat al carrer de Pere d'Aliaga, núm. 5 de la nostra ciutat. A hores d'ara, el campionat es troba en la fase de classificació i es juga mitjançant el sistema de lliga.

Cal dir que a la primera fase hi ha establerts sis grups, dels quals es classificaran directament a la segona fase les dos parelles de cada grup que hagen obtés la màxima puntuació. També es classifiquen les quatre millors parelles d'entre els tercers classificats de cada grup.

Pel que fa a la segona fase del campionat, es formaran quatre grups de quatre parelles. I, solament es classificaran per a jugar les semifinals els campions de cada grup. Les partides es juguen cada dissabte en tres torns: el primer a les 16 hores, el segon a les 17.30 hores i el tercer a les 19.00 hores.

Segons **Vicente Fatjó**, president de Pasparris, la filosofia del campionat és molt clara: "Es tracta de crear un ambient de germanor i de bona companyonia entre tots els participants, més enllà del resultat final de cada partida." Des d'aquesta plana, donem l'enhorabona a la colla Pasparris per l'esforç i la delicadesa que cada any mostra a l'hora d'organitzar aquest emblemàtic campionat.

J.B.C.C.

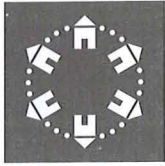
OPINIÓ

Carrer d'Ausiàs March: Gràcies o desgràcies

Castelló compta amb un carrer cèntric amb el nom del nostre poeta Ausiàs March, però el cert és que aquest carrer deixa molta a desitjar. El carrer està situat al costat de l'oficina principal de Bancaixa, i és paral·lel al carrer de Cavallers. Es tracta d'un carreró estret, pràcticament deshabitat, i potser també és desconegut per a molts castellonencs. No és lamentable, senyors i senyores, que amb tants de carrers que hi ha a la nostra ciutat, li haja pertocat al gran d'Ausiàs March el tindre aquest carreret?... I és que, a més a més, Qui van ser, per exemple Amalio Gimeno, Garcia Morato, Pelayo del Castillo, etc., per a tenir algun carrer a Castelló? Algú els hi coneix? Que van fer ells pel nostre poble?

Tot just, però, encara haurem de donar les gràcies per poder tenir a la nostra ciutat un carrer amb el nom d'aquest il·lustre valencià universal.

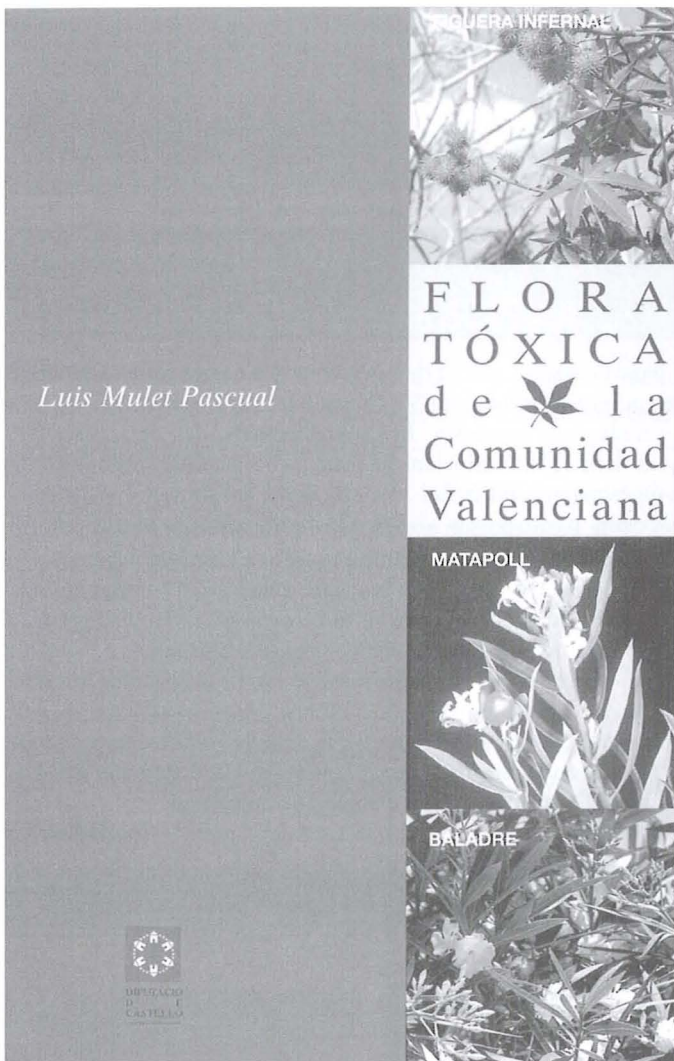
Sònia Sanz

DIPUTACIÓ
D E
CASTELLÓ

Flora tóxica de la Comunidad Valenciana

Luis Mulet Pascual
Diputació de Castelló, 1997

Luis Mulet Pascual és l'últim personatge d'una generació de farmacèutics que s'inicià amb el seu avi, José Mulet Vila, i que va seguir amb el seu pare, José María Mulet Ortiz. Tots tres s'han distingit per la seua aportació a la cultura i a la ciència a Castelló al llarg d'aquest segle XX, que ara està a punt de finalitzar.

Tant José María Mulet, com Luis, han desenrotllat la major part de la seua activitat científica al voltant de la botànica. Ells han sabut ser els hereus dignes de la tradició botànica valenciana que va iniciar Josep Cavanilles al segle XVIII.

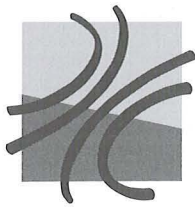
La Diputació Provincial té ara l'oportunitat de publicar l'últim treball d'investigació del Dr. Luis Mulet, que tracta de la flora tòxica de la Comunitat Valenciana. Amb aquesta publicació tenim l'oportunitat de donar a conèixer aspectes inèdits del patrimoni florístic de la nostra Comunitat, i, molt especialment, de la botànica de la província de Castelló. Amb aquest volum, s'afegeix un treball més a la col·lecció de botànica que ha editat la Diputació de Castelló d'uns anys ençà.

Carlos Fabra Carreras

President de l'Excm. Diputació de Castelló

(Extracte de la presentació del llibre)

GASTRONOMIA

La festa del codonyat

Si menjar és una de les funcions fisiològiques més importants de l'home, ja que sense aliment -almenys, fins ara- no és possible la vida, depèn de la forma en què ho faça, perquè done testimoni de la seua personalitat i de la col·lectivitat on viu.

A casa nostra, ja des de l'antiguitat, l'home viu a la vora de la mar i també habita les zones cultivables i de reg fàcil. Però, per tot arreu, el país posseeix un clima benigne i un sol generós, que han permés que els seus fills traguen abundants fruits tant de la terra com de la mar. I encara hi ha un altre factor que ens defineix com a poble: una senzilla naturalitat. Observem així com bona part dels nostres plats tradicionals estan confeccionats amb menges saboroses oferides per la natura i sempre elaborades amb força simplicitat.

Dins del menjar, el capítol de la rebosteria és un dels més significatius de l'etnografia de cada comunitat. Avui, però, va de caiguda la confecció de pastes casolanes, els dolços de casa i triomfen, en canvi, els dolços de compra, industrialitzats. Hom podria dir que s'ha perdut quasi per complet el costum de preparar una classe de dolç per a cada avinentesa festívola.

A la nostra Plana sovintejaven els codonyers, temps era temps, bé que no és dedicaven al seu conreu intensiu, i no es collien els seus fruits, per consumir-los directament, ja que la seua aspror gaudia de poca acceptació, sinó per transformar-los en delicada confitura, el codonyat.

Així, al final de setembre, per sant Miquel -època coneguda com a estiuet del codony-, maduraven els codonys. I, amb els codonys, la mitja festa domèstica de fer el codonyat per a tot l'any.

Fins no fa molt, jo mateix vaig ser testimoni d'això

de xiquet, el codonyat era un dolç que la tradició imposava que s'elaborés a la pròpia llar:

Madurs, pelats, sense cor, a trossos, es coïen en aigua, al bull, en calder de coure. Calents encara, ben cuits, els trossos de codony es passaven per un sedàs o tamís rodó, fet de canyeta prima o joncs, fins obtenir una massa suau, pastosa, fina i homogènia. En el calder de

coure es posava sucre -igual en pes al de la massa- amb una quantitat d'aigua suficient per convertir-lo en almívar clar, sempre procurant que no alcés el bull. Ja aconseguit l'almívar (cristal·lí i fluid) s'anava tirant la pasta del codony sense parar de remoure el conjunt fins que es mesclava bé i procurant evitar el coure'l massa perquè es conservés el bell color del vertader codonyat; és a dir, que no es fes d'un roig intens o fosc.

Una vegada format, el ritual manava escudellar-lo en plats fonsos o en aquelles tases de peu, sense anses tan casolanes, però era

escaient d'haver posat un poc de sucre perquè es fes per damunt la costra sucrenya que el mantenia tendre per dins.

Avui, però, la pressa, veritable flagell de la nostra època va desnatiuralitzant-nos d'una manera lenta però contínua, la noble funció de menjar, en la qual abans era un ritu apreciar-ne els distints sabors mitjançant una sensibilitat refinada i subtil.

A les portes d'un nou mil·lenni, tot això ja és aigua passada. El fet cert és que la falta de temps va arraconant els millors valors de la nostra cuina, que canviem per d'altres, els quals estan ben lluny d'arribar a assolir l'exquisida i delicada finor dels menjars autòctons, com és ara el cas de la festa del codonyat.

Portada del Libro del Coch, de Mestre Robert (Barcelona, 1520)

LLETRES D'ACÍ

Vigència d'Ausiàs March

Ausiàs March ha estat considerat com el poeta “més profund, impressionant i permanent dels poetes en llengua catalana”. Són paraules de l'historiador de la nostra literatura Martí de Riquer.

Però què li diu a un lector actual les 138 poesies que en conservem d'aquest gran poeta? L'obra d'Ausiàs March és certament de “difícil” accés. El llenguatge literari és culte però sense ostentació, i de fet dignifica i integra en molts casos expressions col·loquials, inclús casolanes, com aquell vers de “*bollirà el mar com la cassola en forn*”. La dificultat d'entendre March radica en les abruptes combinacions de paraules i en els vocables arcaics o abreujats.

L'altra qüestió que pot dificultar la lectura de March és l'interès pel tema. La passió amorosa apareix minuciosament analitzada en la seua obra, potser amb més originalitat i profunditat que cap altre gran poeta clàssic. El professor Albert Hauf ha explicat recentment, *a propòsit de l'obra d'Ausiàs March, que la poesia lírica esdevé en el seu cas un interessant precedent de la moderna psicoanàlisi, “*ja que es transforma en una crònica o dietari, més aviat tràgic, d'intimes i procel·loses navegacions personals pel maremagnum del sentiment amorós*”.

A un lector actual li pot interessar més tot el conjunt de comparacions literàries, que mai no cansen. Les imatges relacionades amb la vida quotidiana (el forn, la cuina, el menjar) o amb la natura, com aquella famosa evocació

dels vents del Mediterrani, o la metàfora del viscaí que es troba a Alemanya i no pot parlar amb ningú, per expressar l'actitud indefensa de l'enamorat davant la dama, tenen una originalitat insòlita.

El temps d'Ausiàs March ha estat considerat com un període prodigiós, on València reunia una densitat d'escriptors per quilòmetre quadrat superior a la de qualsevol altra ciutat d'Europa.

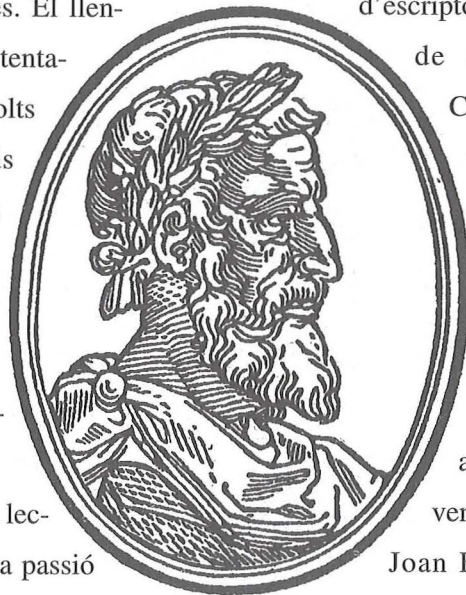
Curiosament els poemes de March no van se reeditats en les seues terres valencianes natal des de l'edició original de 1539 fins 1934, quan l'editorial l'Estel va publicar-ne una antologia.

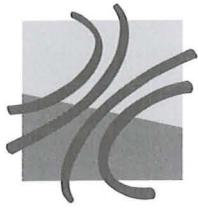
Per apropar-nos per primera vegada a l'obra del gran poeta valencià és convenient recórrer a les antologies a cura de Joan Fuster, editada per 3 i 4, o de Lluís

Anton Baulenas, editada per Bromera. Són obres on els poemes en la versió original s'acompanyen d'aproximacions en paraules actuals. Igualment el llibre *Ausiàs March, el poeta i el seu temps*, de R. Matoses i S. Vendrell (Ed. Bromera) pretén donar a conèixer la vida i l'obra d'aquest cavaller medieval.

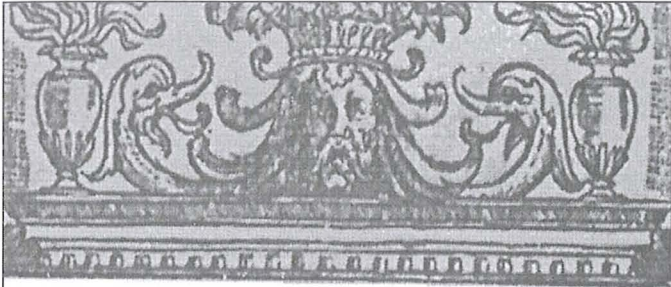
En la societat valenciana actual no s'ha aconseguit encara, per dir-ho clar, no ja elegir March, sinó simplement convertir un llibre seu en un objecte de consum, ni que siga de regal, com sol passar amb la majoria dels clàssics.

*Revista L'illa. Editorial Bromera. Alzira.

POESIA

LXVIII

No em pren així com al petit vailet
qui va cercant senyor qui festa el faça,
tenint-lo cald en lo temps de la glaça
e fresc d'estiu, com la calor se met;
preant molt poc la valor del senyor
e concebent desalt de sa manera,
veent molt clar que té mala carrera
de canviar son estat en major.

Com se farà que visca sens dolor
tenint perdut lo bé que posseïa?
Clar e molt bé ho veu, si no fia follia,
que mai porà tenir estat millor.
Doncs, què farà, puix altre bé no el resta,
sinó plorar lo bé dels temps perdut?
Veent molt clar per si ser decebut,
mai trobarà qui el faça millor festa.

Jo són aquell qui en lo temps de la tempesta,
quan les més gents festegen prop los focs
e pusc fiaver ab ells lo propnis jocs,
vaig sobre neu, descalç, ab nua testa,
servint senyor qui jamés son vassall
ne el venc esment de fer mai homenatge,
en tot lleig fet hagué lo cor salvatge,
solament diu que bon guardó no em fall.

Plena de seny, lleigs desigs de mi tall;
fierbes no es fan males en mon ribatge,
sia entés com dins en mon coratge
los pensaments no em devallen avall.

AUSIÀS MARCH (València 1397- 1459)

Reproducció de la portada de la primera edició de les obres
d'Ausiàs March, impresa a València per Joan Navarro l'any 1539.

El Codonyer

Al meu germà menut que va morir el 6 de març de 1984,
en trencar-se la corda...
A ma mare que va morir el 24 de novembre del mateix any,
de càncer i de pena...
I al meu fill que va nèixer la primavera de 1985.

Van tallar el cimel més jove i més tendre
dels set que tenia aquell arbre de marjal
que marge vorer de la séquia mare creixia...
Els cucs i corcons van ferir de mort
la soca grossa i ferma
del nostre volgut codonyer...
Però com que la Terra sempre és fértil i agraida,
del bac d'aquell cimel es va ferir,
empeltant-la una arrel sensible
d'aquella soca mare...
I de la ferida
nasqueres tu, rebrotis novell
que obris els teus ulls
fullats de blau primaverat
al cel marí
de la Plana Marjalera
i enlaïres més altes
les teues branques
per demostrar
a cucs, destrals i corcons
que quan seràs arbre
tu, fill meu,
tindràs els millors codonys.

Joan Baptista Porcar.
Castelló de la Plana. Primavera de 1985.

CONTE

LA REBEL·LIÓ DELS CODONYS (I)

Conte per a grans i menuts

Aquell dissabte de darreries de setembre, per Sant Miquel, feia un temps assolellat, amb un oreig molt agradable, com és costum que així siga, si fa no fa, per aquests volts de l'anomenat estiuet del codonyet.

El Blaiet, jove secallós i esquifit, amb vint-i-vuit anys viscuts al raval de Sant Fèlix, llaurador de professió i fadrí de devoció, s'havia llevat de bon matí i ja feia estona que espelmava i endreçava els marges del seu tros d'horta, a la partida de Ramell. Els raigs de sol li escalfaven el clatell, sense pietat. S'hi deixà anar, però, de sobte, una agradable olor a codony madur el va fer tornar al món de la realitat quotidiana.

El Blaiet desà l'aixada damunt el caixer de la fila i es dirigí cap a l'alqueria per asseure's una estona a l'ombra del canyís. Enllà estant, el jove enraonà que les Festes del seu raval estaven a les portes. I, fet i fet, hauria de fer el codonyat per al dia de la festa grossa, ja que segons l'estricta tradició de la Festa, enguany li pertocava de fer-lo al pany del carrer on el jove vivia amb més pena que glòria. Res no feia pensar, però, que aquell bon matí el Blaiet hagués de maleir el dia i l'hora en què es va decidir a empeltar el rodal de codonyers que senyorejaven l'alqueria.

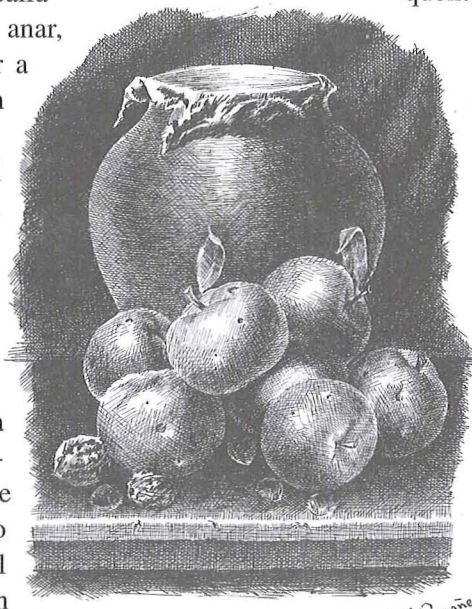
Cal dir, de principi, que el conreu del codonyer -un fruiter, d'altra banda força tradicional a la zona i de gran rendibilitat- travessava hores baixes. I això, perquè d'un temps ençà el seu conreu havia estat delmat a conseqüència d'una estranya plaga de cucs virulenta i esfereïdora que, fins i tot, feia perillar la supervivència d'aquest arbre, a curt termini.

La premsa de províncies, com ja era habitual, va intentar d'entelar l'assumpte, al·legant tímidament que la Conselleria d'Agricultura ja havia pres les mesures adients per tal de combatre la temuda plaga. Els grups més reaccionaris formulaven hipòtesis, com per exemple que allò ja es veia venir, a causa de l'enveja ancestral dels països fronterers envers l'agricultura ecològica de casa nostra. No

era estrany -segons aquesta hipòtesi- que algun país veí -i, això dit amb la major benvolença- hagués rumiat la idea d'introduir, d'amagat, el maleït cuquet, mitjançant sofisticades xarxes d'espionatge internacional.

Certament, hi havia poques sortides airoses per a una situació tan delicada. Però, en passar uns mesos, el cap d'informació de la Conselleria d'Agricultura, convocà una roda de premsa per tal de tranquil·litzar l'opinió pública.

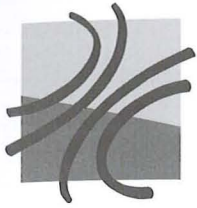
El portaveu oficial, amb un posat triomfalista i eloqüent, donà la notícia que els investigadors, finalment, havien resolt aquest trafegut assumpte. El comunicat deixava ben clar que l'Administració Autònoma anava a comercialitzar aviat un empelt de codonyer revolucionari, l'anomenat ACC -anticuquet del codonyer-, el qual havia estat el resultat de complicadíssims estudis d'enginyeria genètica i que, tot plegat s'esdevindria l'antídote definitiu contra la plaga. A més a més, el comunicat conclouia, tot dient que el prodigiós empelt sortia al mercat amb el vistiplau de l'Alt Comissionat per al Desenrotllament d'Afers Agropecuaris de la Comunitat Europea. I, això, d'entrada, assegurava l'èxit d'aquesta singular guerra biològica contra el cuquet.

per Cruaïnes

El fet cert és que el Blaiet vacil·là llargament abans d'empeltar els seus codonyers. D'una banda, no se'n refiava, gens ni mica, d'aquest invent miraculós que l'Administració preconitzava amb tanta vehemència. Però, havia de ser realista. El camí de la malfiança, al capdavall, no conduïa enlloc. Els pensaments contradictoris el sacsejaven. Però, la por, d'altra banda tant justificada en aquelles circumstàncies, i, sobretot, el compromís moral que el lligava amb la tradició del raval, van ser les raons que l'empentaren a canviar d'opinió. I, així, a contracor, sense convenciment, es decidí, finalment a empeltar els codonyers...(continuarà)

Joan Bta. Campos i Cruaïnes

COMARQUES

NIT DELS PREMIS ALAMBOR 1997

Els premis Alambor, en la seua X edició, han tingut la música com a principal protagonista, ja que han estat homenatjats l'Associació Musical «Ciutat de Benicarló», una entitat amb més d'un segle d'història dedicada a fer música, i amb una acadèmia musical on han estudiat centenars de jòvens de la comarca i recentment transformat en conservatori. També ha estat objecte d'homenatge la compositora castellanenca Matilde Salvador per la seua extraordinària trajectòria en la creació i pedagogia musical i de compromís cívic amb la identitat del País Valencià.

Els homenatjats foren rebuts a l'Ajuntament de Benicarló, i tot seguit es va realitzar un concert amb obres de Matilde Salvador, interpretades per la Coral Polifònica Benicarlanda, la soprano Gemma Roig i la pianista Clotilde Victòria Jover i l'Associació Musical «Ciutat de Benicarló». Matilde Salvador es va mostrar molt emocionada i va felicitar els músics per la seua bona interpretació, i també tota la ciutat de Benicarló per la seua vitalitat cultural.

La nit literària va continuar amb una presentació de llibres: el número 18 de la revista *Passadís*, número monogràfic de la sèrie crítica literària, dedicat al novel·lista valencià Josep Lozano: el primer número de la Biblioteca Mestral, una nova iniciativa editorial de l'A.C. «Alambor», *El joc ancestral de la paraula. Llengua, cultura popular i refraner a Rosell (Baix Maestrat)*, dels professors José Enrique Gargallo i Miquel Àngel Pradilla; i per últim, la darrera novel·la de Francesc J. Bodí, *Guerres perdudes*, premi Joanot Martorell 1996.

Va cloure la vetlada el sopar lliurament del premi i que enguany han estat els següents: el X premi de narrativa va ser per a Albert Sánchez, de Barcelona, amb el

conte titulat *El fabulós home bala*; V premi d'assaig va ser per al treball titulat *Ausiàs March: la saviesa amorosa del mestre* de Carles Lluch; i el VI premi d'investigació idiomàtica va ser declarat desert.

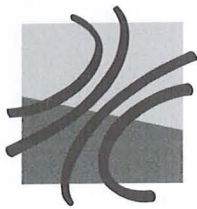
Una vegada atorgats els premis es van realitzar una sèrie de parlaments. L'escriptor Xavier Garcia, que ha publicat diferents treballs sobre el sud de Catalunya, va recordar que més avall encara hi ha més suds i també va recordar la seua amistad amb mossén Redorat, fill de Benicarló, a qui va conèixer durant els anys de lluita contra la central nuclear d'Ascó.

Matilde Salvador

El poeta Jaume Rolíndez va llegir uns versos emocionats en homenatge a l'Associació Musical «Ciutat de Benicarló», a continuació el catedràtic i filòleg Vicent Pitarch i el director del Betlem de la Pigà, Toni Porcar, pronunciaren sengles discursos en homenatge a Matilde Salvador, homenatge que va concloure amb un entranyable poema escrit i llegit per Manuel Garcia Grau.

Josep Manuel San Abdon

ENTREVISTA

JORDI QUEROL: LA LITERATURA NO ÉS QÜESTIÓ D'EDAT, SINÓ DE GUST, DE PLAER EN LA LECTURA.

L'autor castellanenc ha publicat una nova novel·la, "La secta dels suïcides".

Passat dimarts, dia 23 de setembre, va ser presentada a la nostra ciutat una nova novel·la, "La secta dels suïcides", signada per Jordi Querol, pseudònim literari d'Antoni Royo, el delegat a Castelló d'Acció Cultural del País Valencià, present sempre en les activitats que s'hi duen a terme en tots els aspectes relacionats amb les reivindicacions i conflictes lingüístics i culturals. Per això, la primera pregunta és obligada, quin és el per què d'aquest pseudònim?

En realitat, Querol és el segon cognom de la meua mare, i em vincula a la branca familiar amb la qual em sent més identificat. Des que vaig començar a escriure que el vaig preferir al meu primer cognom real, i una vegada fet el canvi, l'ús d'un nom com Jordi, que sempre m'havia agradat, es va imposar per ell mateix. Però mai no he pretès que fora un "pseudònim d'ocultació", perquè de fet mai no he ocultat l'autoria dels llibres anteriors.

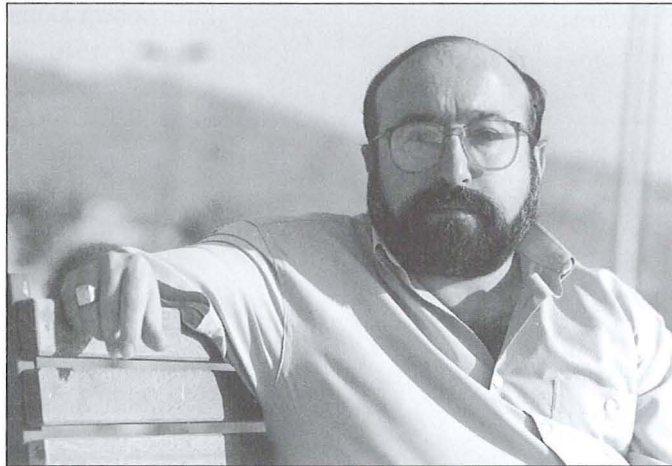
Perquè aquest no és el primer llibre de Jordi Querol...

No, ni de bon tros. Tinc cinc novel·les més publicades, tres en col·laboració amb Moisés Mercé, un altre pseudònim, en aquest cas de Rubén Montanyes ("Abans moros que catalans", "València 1977" i "Cap a la ciutat") i dos més en solitari, "Quan bufa el Ponent", una novel·la històrica sobre la Guerra de Successió, i "El planeta perdut" de ciència-ficció.

I en aquesta nova novel·la t'endinses en un tema ben diferent, el món de les sectes destructives...

Bé, és nou i no ho és. És clar que la temàtica varia

molt en relació als altres llibres, però allò que podíem anomenar el fons de l'obra, una presa de postura en favor dels valors humans i de les llibertats, contra tota forma de manipulació i d'injustícia, crec que està tan present en "La secta dels suïcides" com podia estar-ho en la defensa dels nostres drets com a poble en "Abans moros..." o "Quan bufa el Ponent" o en els d'altres nacions, Grècia o Armènia, en "Cap a la ciutat".

Jordi Querol. Foto: Vicent Gamir. Levante de Castelló

Podríem dir, per tant, que la teua vol ser una literatura compromesa.

No m'agraden massa les etiquetes, de fet crec que no acaben d'agradar a cap escriptor, tot i que puguen ser còmodes per classificar uns fenòmens literaris, però sí, es pot dir que em costa concebre la literatura com un mer "divertimento",

sense una base ideològica al fons. Una ideologia, això sí, molt ampla i oberta, que fa les meues novel·les, o així ho espere, asequibles i accessibles a un espectre de públic molt ample.

Parlem del públic lector. Acceptes la definició de les teues novel·les com a literatura juvenil?

I què és la literatura juvenil? És cert que la col·lecció en què ha aparegut "La secta" (El Grill, de l'Editorial e i 4), on abans ja havíem publicat Moisés Mercé i jo "Cap a la ciutat", està concebuda bàsicament per a uns lectors d'institut i universitat, i que una de les seues raons de ser és allò de les "lectures obligatòries" de l'assignatura de català, tot i que personalment crec que en el cas de "La secta" podria escaure's més llegir-la per a Ètica. Però això no significa necessàriament restringir-se a un lector d'edat determinada. Quan parles amb gent de qualsevol edat

ENTREVISTA

i et diu que li ha agradat una de les teues novel·les, et sents igualment satisfet si el lector té 17 anys que si en té 60. La literatura no és qüestió d'edat, sinó de gust, de plaer en la lectura. Ara bé, si això de literatura juvenil significa que la gent jove pot llegir les meues novel·les i agradar-los, aleshores sí. O així ho espere almenys, vaja.

“La secta dels suïcides parteix d’un plantejament bàsic, l’existència d’una secta, els genetistes, que exigeixen als seus membres que se suïciden, legant tots els diners a la secta. T’has inspirat en fets reals per imaginar aquesta secta?”

En realitat, la novel·la feia tres anys que la tenia acabada -ja se sap, gestions editorials i problemes diversos sempre retarden la publicació- de manera que em baig trobar amb fets com la Secta del Sol o els davinians, ocorreguts després de finalitzar-la. De tota manera, per desgràcia, fets com aquests no eren els primers i molt em teme que no seran els últims. Tenia molt sobre què inspirar-me, encara que aquests suïcides col·lectius siguen els casos més extrems, les sectes destructives, que anihilen els seus adictes dia a dia, són presents i ben presents entre nosaltres. I no cal anar massa lluny per trobar-les.

En la novel·la aventures vinculacions entre aquestes sectes i grups d’extrema dreta. Què hi ha de cert en aquests lligams?

Sense voler desvetllar la trama de la novel·la, que he concebut com una mena de nines russes, d’aquelles que cadascuna amaga una altra en el seu interior, és cert que hi apunte l’existència de connexions molt directes entre els genetistes, la “meua” secta destructiva, i grups neonazis. Per desgràcia això tampoc no és una ficció sense cap fonament, casos semblants s’han filtrat als mitjans de comunicació els darrers anys.

Parlem de l’estat de la literatura en valencià. Toni Royo per la seua situació de privilegi en contemplar el panorama lingüístic, i Jordi Querol com a

novel·lista, poden donarnos la seua opinió al respecte.

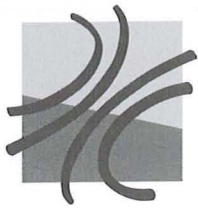
L’opinió seria la mateixa: la literatura en català al País Valencià viu un bon moment -només cal recordar com dos novel·listes valencians, Ferran Torrent i Isabel Clara-Simó, han estat els “betsellers” del darrer Sant Jordi-, però és un moment que té els seus perills. Una part important de les vendes de llibres, i de les lectures, són atribuïbles al fenomen de les “lectures de classe” dels estudiants. Es tracta d’una aposta interessant, fer-los assolir experiència de lectura, i de lectura en la llengua del País, però tanca al seu dintre una incògnita: seguiran aquests lectors més o menys obligats llegint novel·la en valencià en acabar els seus estudis? Hi ha indicis que sí en alguns casos, i això és esperançador. Però crec, sincerament, que és encara massa aviat per opinar sobre els resultats a anys vista.

Finalment, quins són els projectes literaris de Jordi Querol en aquest moments? Tens alguna nova novel·la preparada?

La veritat és que sí. Després d’acabar “La secta” vaig emprendre, novament en solitari, una altra novel·la històrica, en aquest cas ambientada al País Valencià de principis del segle XIX. El seu títol provisional és “Només un grapat de pols” i es troba en aquests moments a la recerca d’editorial. Per altra banda, amb Moisès Mercé tenim en marxa un nou projecte, que ara fa un temps que resta quasi paralytitzat a causa de la dedicació professional del meu company, que el té absorbt per una bona temporada. Finalment, tinc un recull de contes de temàtica castellanenca, alguns dels quals han aparegut els darrers anys en el suplement de festes de Levante de Castellón, que he lliurat a l’Ajuntament de Castelló per a la seua possible publicació en la col·lecció que aquest edita. Com pots veure, projecte no me’n manquen, després veure’m què donen de si.

Consell de redacció de P.M.

ECOLOGIA

EL PARATGE NATURAL DEL DESERT DE LES PALMES (I)

La serra del Desert de les Palmes, que constitueix un dels paisatges més singulars del País Valencià, es troba situada a la comarca de la Plana Alta –al nord de la ciutat de Castelló de la Plana– i va ser declarada Paratge Natural de la Comunitat Valenciana, segons Decret 149/1989 de 16 d'octubre del Consell de la Generalitat Valenciana, atès el gran valor ecològic, paisatgístic i recreatiu que presentava. I, aquest fet, sens dubte, representa una fita emblemàtica per al poble castellonenc i un repte de futur.

Introducció

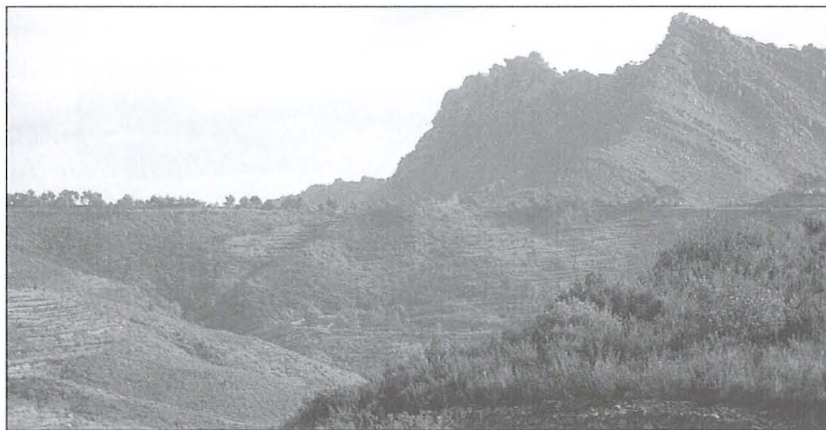
El Paratge Natural del Desert de les Palmes es prolonga entre els termes municipals de Benicàssim, Cabanes, la Pobla Tornesa, Borriol i Castelló de la Plana. Es tracta d'una serra litoral que s'estén paral·lela a la costa, que estableix la baixada a la mar del Sistema Ibèric des del sector oriental del massís del Maestrat.

Potser sorprendrà al lector la denominació "Desert" d'aquesta serra, precisament caracteritzada des d'antic per una vegetació frondosa malgrat els repetits impactes que ha sofert al llarg de la història, els quals ja eren paleosos a finals del segle XVIII, perquè el botànic Cavanilles ja afirmava que: "Solamente los ganados, y alguna vez la quema que maliciosamente causan los pastores, interrumpen la libertad en que se halla la naturaleza". El terme, però, es refereix a un caràcter històric i religiós i no pas paisatgístic, com caldria pensar. L'origen de la Fundació Carmelita del Desert prové de 1697, any en què s'instal·là en aquest paratge una comunitat religiosa, la qual anomena "Desert" els indrets allunyats de les poblacions i dedicats a recés. La abundància de "palmitos" o margallons (*Chamaerops humilis*), amb les característiques palmes, potser contri-

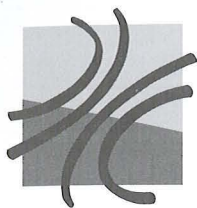
buïren a la denominació toponímica del lloc, encara que aquesta darrera interpretació és més especulativa.

El medi físic: la geologia del Desert

El substrat geològic és el que li dona bona part de la seua singularitat a aquesta serra. I això per l'ampli predomini de roques de tipus arenós rogenc o gres triàsic de la fàcies Buntsandstein (gresos de rodé) que contrasten amb el verd, de vegades policromat, de la vegetació, tal com passa a les Agulles de Santa Àgueda (520 m d.n.m.) o a la serra de les Santes, que potser són la imatge més emblemàtica i representativa d'aquesta serralada.

La geologia del Desert de les Palmes és, sens dubte, força interessant, ja que el gres triàsic solament torna a ser abundant a les nostres terres a les serres d'Espadà i de la Calderona, la qual cosa fa que tots tres espais naturals compartisquen característiques biològiques semblants. A més, cal assenyalar els afloraments d'altres tipus de roques d'interès a conseqüència de la seua raresa, com les pissarres de l'edat paleozoica que apareixen a la Font de la Bartola, al barranc de Miravet i a la Font de Sant Josep o els materials calcaris del triàsic que for-

ECOLOGIA

men els relleus arrodonits dels cimals del Bartolo (729 m d.n.m.) i de l'Alt del Colomer (708 m d.n.m.).

El paisatge botànic

La vegetació del Desert de les Palmes és la conseqüència de segles d'intensa pressió antròpica, per la qual cosa, es troba bastant degradada. No obstant això, el paisatge botànic que atresora la serra del Desert de les Palmes i la contigüa serra de les Santes és -no cal dir-ho- excepcional. Una superfície de poc més o menys 3.000 hectàrees, alberga una variada i rica flora que -segons estudis d'investigació- supera les 600 plantes vasculares.

Si tenim en compte els diferents substrats del territori estudiat -zones calcàries en alternança amb zones silíciques- es pot arribar a fer una aproximació de la vegetació que colonitzaria aquest paratge. Amb aquesta premissa, els dominis climàtics, és a dir, les zones de vegetació primitiva, estarien formats, a grans trets, per boscos escleròfils (carrascars i alzinars sobre sòls calcaris i suredes sobre sòls silícics); boscos mixtos amb diferents espècies de roures a les zones humides; pinedes naturals de pins blancs i pinastres sobre calcàries i arenísques respectivament i, comunitats permanents formades per vegetació rupícola i de ribera als roquissars i a les zones humides, respectivament.

Tanmateix, els diversos impactes que al llarg dels segles han interaccionat amb la vegetació existent, entre els quals estan els incendis, les tales, l'ocupació directa de l'espai, la transformació en terres de cultiu, la introducció de factors contaminants... han transformat i modi-

ficat radicalment aquest bell paisatge primitiu i estable. La conseqüència d'aquests impactes ha estat, malauradament, la degradació de bona part d'aquest territori fins a arribar a la vegetació actual, molt llunyana de la potencial a causa de les anomenades successions regressives.

Actualment, aquest paisatge botànic es troba representat, fonamentalment -tot i que la descripció que us propose no pretén enunciar totes les espècies existents en el paratge, sinó únicament una mostra perquè us feu una idea dels canvis soferts pel territori i la riquesa botànica

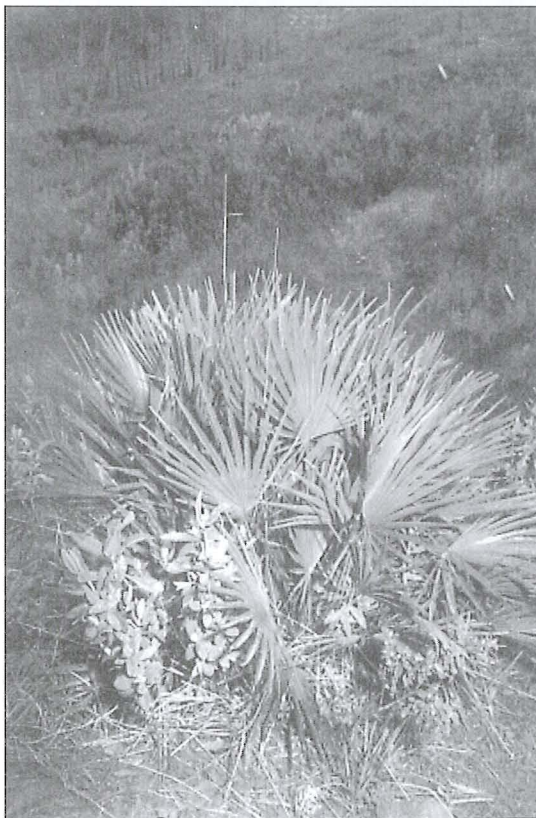
que atresora- pels següents tipus de vegetació:

- Suredes.
- Carrascars.
- Comunitats permanents.
- Roures, i
- Cultius fruiters arboris.

Amb tot i això, i, sobretot després dels darrers incendis degradants que ha sofert el territori (agost de 1985 i desembre de 1992) cal prendre mesures per tal de recuperar-ho i accelerar el procés d'evolució natural i regeneració, perquè el perill radica en el fet que la dinàmica regressiva instaurada pot repetir-se i convertir aquest patrimoni natural en un veritable "desert".

No podem passar per alt aquest clam en un territori com és ara el Paratge Natural del Desert de les Palmes en el qual, a banda de la transformació humana a què ens hem referit, han hagut grans impactes ambientals que han arrasat gran part de la vegetació natural. Cal una política decidida de regeneració de la seua coberta vegetal, tan malmesa, i això només s'aconseguirà amb el valor intrínsec que té.

Joan Baptista Campos i Cruaïnes

Margalló o palmito

INFORMACIÓ

PRIMERES JORNADES MUNICIPALS DE CULTURA POPULAR A LA CIUTAT DE CASTELLO

CENTRE MUNICIPAL DE CULTURA
21, 22, 23 DE NOVEMBRE DE 1997
PROGRAMA D'ACTES

Divendres, 21 de novembre

19 hores: Acte d'obertura a càrrec del President, **Henri Bouché**.
19.30 hores: Ponència a càrrec del catedràtic d'Antropologia Social de la UNED, **Honorio M. Velasco Maíllo**: *Cultura popular, saber popular*.

Dissabte, 22 de novembre

Primera sessió: Indumentària, música i dansa

10 hores: Ponència a càrrec de la directora del Museu Tèxtil Rocamora de Barcelona, **Rosa Maria Martín i Ros**: *La influència de la indumentaria de la noblesa sobre la indumentaria popular*.

Segona sessió: Tradició oral i manifestacions lúdiques

16.30 hores: Ponència a càrrec del musicòleg del Museu de Requena, **Fermin Pardo Pardo**: *La música i el ball en la cultura popular*

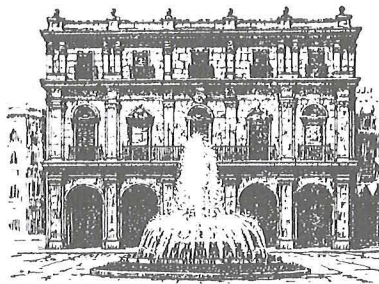
Diumenge, 23 de novembre

Tercera sessió: Ritual i costums

10 hores: ponència a càrrec del director de la UNED de Castelló, **Henri Bouché Peris**: *Rituals a les comarques castellanques*.

CONVOCATÒRIA DE PREMIS

Premi de Poesia FLOR NATURAL, 1998
Excm. Ajuntament de Castelló de la Plana

Bases de la convocatòria

1. Poden concórrer a aquesta convocatòria els treballs inèdits que no excedisquen de 70 versos i estiguen escrits en valencià o en castellà, indistintament.
4. Els treballs s'han de presentar al Negociat de Cultura de l'Excm. Ajuntament de Castelló de la Plana, carrer de Gaibiel, núm. 4, en horari d'oficina, i es podrà utilitzar qualsevol dels mitjans de presentació i tramesa establerts en la Llei de Règim Jurídic de les Administracions Públiques i Procediment Administratiu Comú, de 26 de novembre de 1992.
5. Els treballs s'hi presentaran per exemplar triplicat i una única plica.
6. El període d'admissió de les obres finalitzarà a les 13 hores del dia 15 de gener de 1998.
8. S'estableix un únic premi amb la dotació de Cent cinquanta mil pessetes (150.000 ptes.)

REVISTA PLAÇA MAJOR

Quota anual de subscripció:

1.000 pessetes (3 números)

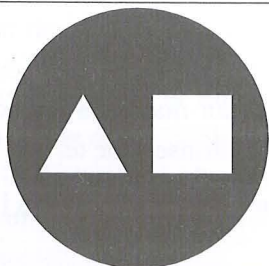
Coordinador i Subscripcions: Joan Bta. Campos Cruanyes

C/ de la Serra de Mariola, 10, 3r, 1a.

12006 Castelló de la Plana

Telèfon: 21 24 16

Nota: Plaça Major també pots trobar-la a les llibreries Babel (C/ d'Herrero, 6) i Faristol (Plaça Cardona Vives, 5) de la nostra ciutat.

CAM

**Caja de Ahorros
del Mediterráneo**